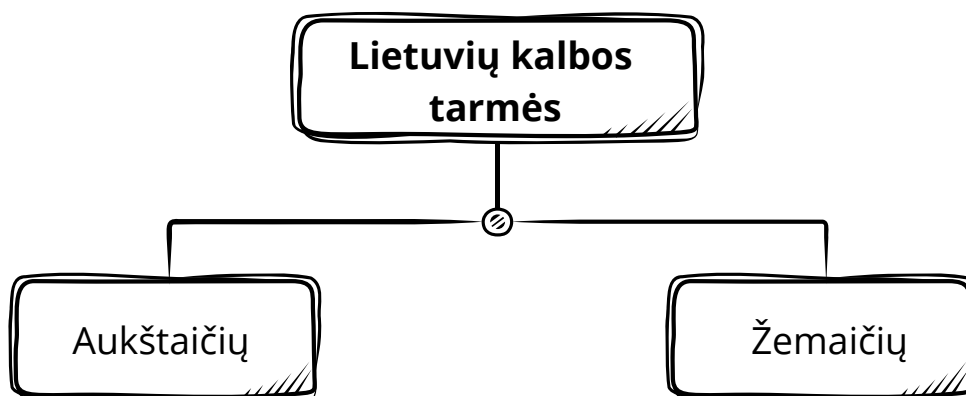

5.3 Lietuvių kalbos tarmės

Tarmės Lietuvoje

Lietuvių kalba turi dvi tarmes – aukštaičių ir žemaičių. Tarmės skirstomos į patarmes, šios dar smulkiau skirstomos į šnektas ir pašnektes. Aukštaitiškai kalbama Lietuvos centrinėje, pietinėje ir rytinėje dalyje, žemaitiškai – vakarinėje.

Tyrinėti ir klasifikuoti lietuvių kalbos tarmes pradėjo Antanas Baranauskas ir Kazimieras Jaunius. A. Baranauskas pirmasis išskyrė 11 tarmių, pastebėjo jų skirtynes, užrašė daugybę tarmiškų tekstų. Vėliau tarmių klasifikacija keitėsi. K. Jaunius aprašė priegaides, kūrė naujus gramatikos terminus, tyrė lietuvių kalbos ryšius su kitomis kalbomis. Prie tarmių klasifikavimo prisidėjo ir Antanas Salys, kuris sudarė detalią lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją ir parengė pirmąjį lietuvių kalbos tarmių žemėlapij. Aleksas Girdenis ir Zigmas Zinkevičius pasiūlė naują lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją, kurios pagrindu buvo A. Baranausko tarmių skirstymas. Z. Zinkevičiaus ir A. Girdenio ištobulinta klasifikacija dabar yra priimta visuotinai.

Pagal „Visuotinę lietuvių enciklopediją“

1. Pažiūrėkite į lentelę ir aptarkite, kaip skirtingų patarmių atstovai taria lentelėje pateiktus žodžius.

Aukštaičiai	Žemaičiai
Vakarų aukštaičiai (suvalkiečiai) <i>ranka, žąsis</i>	Vakarų žemaičiai <i>dona, svestas</i>
Pietų aukštaičiai (dzūkai) <i>ranka, žūsis, medzis, ciltas</i>	Šiaurės žemaičiai <i>douna, sveistas</i>
Rytų aukštaičiai (aukštaičiai) <i>runka, žūsis</i>	Pietų žemaičiai <i>dūna, svysts</i>

5.3 Lietuvių kalbos tarmės

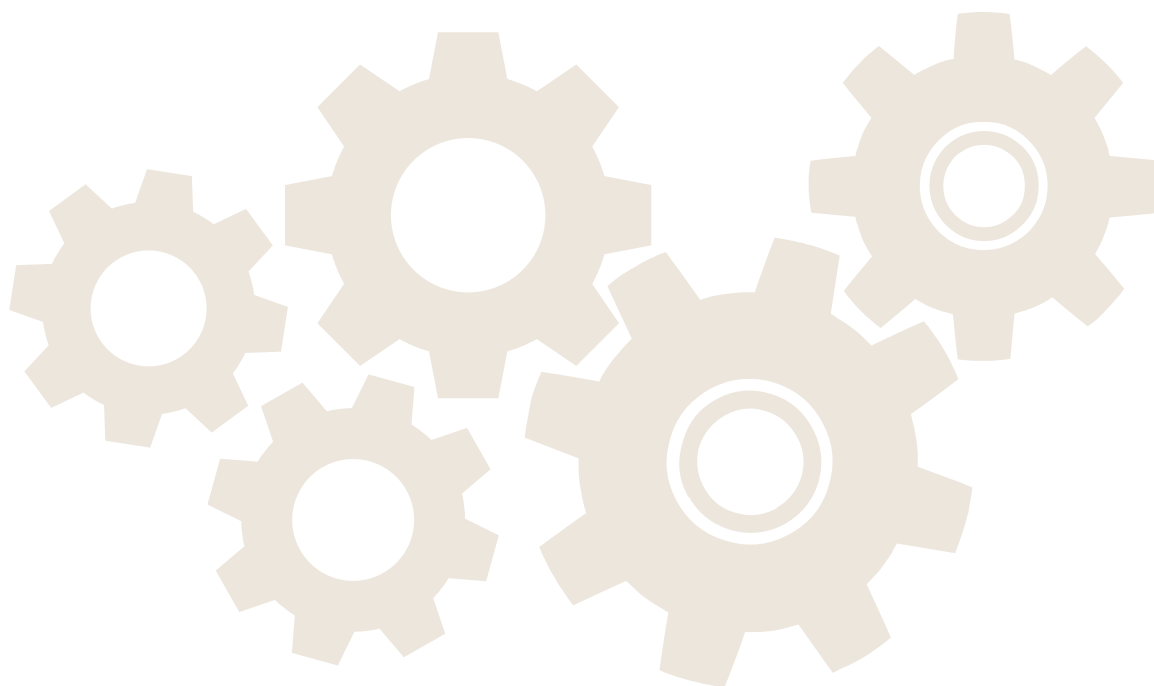
2. Pažiūrėkite į lietuvių kalbos tarmių ir patarmių žemėlapi. Antrame žemėlapyje žodžius *žąsis*, *ciltas*, *žūsis*, *svestas*, *douna*, *dūna* parašykite toje teritorijoje, kurioje jie taip tariami.

LIETUVIŲ KALBOS TARMĖS IR PATARMĖS

5.3 Lietuvių kalbos tarmės

3. Perskaitykite tekstą „Tarmės Lietuvoje“. Išrinkite ir į krumpliaračius surašykite lietuvių kalbos tarmių tyrinėtojų vardus ir pavardes.

4. Norint nuodugniai ištirti tarmes, svarbu surasti žmonių, kalbančių tarmiškai, su jais pasikalbėti ir padaryti garso įrašų. Lietuvių kalbos institutas sudarė tarmių archyvo duomenų bazę, kurioje galima rasti įvairiomis patarmėmis kalbančių žmonių garso įrašų. Apsilankykite internetinėje svetainėje <http://tarmes.lki.lt> ir pasiklausykite kalbančiųjų skirtingomis patarmėmis. Girdėtus įrašus aptarkite su klasės draugais.

Aptarkite

1. Kokios tarmės ir patarmės garso įrašų klausėtės?
2. Apie ką buvo kalbama įrašuose?
3. Kokių neįprastų žodžių išgirdote? Pabandykite išsiaiškinti, ką jie reiškia.
4. Pasvarstykite, kodėl svarbu kalbėti tarmiškai.

5.3 Lietuvių kalbos tarmės

5. Remdamiesi Lietuvių kalbos instituto sudaryta *Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų baze* (<http://korteles.lki.lt/>), parašykite, kaip skirtingai šiaurės žemaičiai kretingiškiei vadina bulvę, pietų aukštaičiai – kiemą, rytų aukštaičiai panevėžiškiai – kaimą.

 Lietuvių kalbos institutas
Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų bazė

Paieška Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų bazėje

Duomenų galima ieškoti pagal kortelės antraštinį žodį, tarmę, punkto numerį (punktai pateikiami pagal *Lietuvių kalbos atlasą*), klausimą, atsakymą | kurį užrašytas kortelėje.

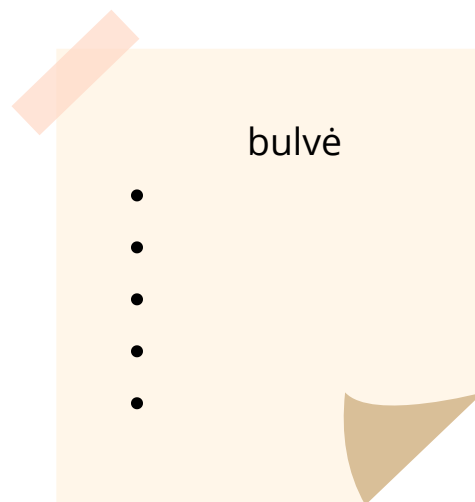
Antraštinis žodis:

Tarmė 2) Šiaurės žemaičiai kretingiškiei Punktas

Klausimas, variantas
Kaip vadinama bulvė

Lietuvių kalbos atlaso kortelių vaizdai saugomi kompaktinėse plokštelėse. Kiekvienoje plokštelėje įrašytos programinės priemonės (skirtos *Microsoft Windows* aplinkai), leidžiančios lengvai rasti norimos kortelės vaizdą ir jį peržiūrėti.

« « « Tarmių archyvo duomenų bazė » » » »

 Lietuvių kalbos institutas
Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų bazė

Paieška Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų bazėje

Duomenų galima ieškoti pagal kortelės antraštinį žodį, tarmę, punkto numerį (punktai pateikiami pagal *Lietuvių kalbos atlasą*), klausimą, atsakymą | kurį užrašytas kortelėje.

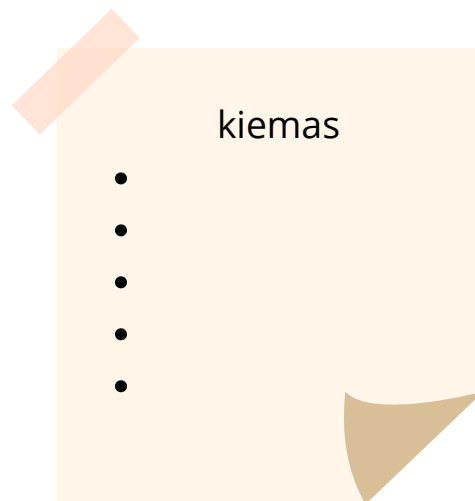
Antraštinis žodis:

Tarmė 6) Pietų aukštaičiai Punktas

Klausimas, variantas
Kaip vadinamas kiemas

Lietuvių kalbos atlaso kortelių vaizdai saugomi kompaktinėse plokštelėse. Kiekvienoje plokštelėje įrašytos programinės priemonės (skirtos *Microsoft Windows* aplinkai), leidžiančios lengvai rasti norimos kortelės vaizdą ir jį peržiūrėti.

« « « Tarmių archyvo duomenų bazė » » » »

 Lietuvių kalbos institutas
Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų bazė

Paieška Lietuvių kalbos atlaso kortelių duomenų bazėje

Duomenų galima ieškoti pagal kortelės antraštinį žodį, tarmę, punkto numerį (punktai pateikiami pagal *Lietuvių kalbos atlasą*), klausimą, atsakymą | kurį užrašytas kortelėje.

Antraštinis žodis:

Tarmė 12) Rytų aukštaičiai panevėžiškiai Punktas

Klausimas, variantas
Kaip vadinamas kaimas

Lietuvių kalbos atlaso kortelių vaizdai saugomi kompaktinėse plokštelėse. Kiekvienoje plokštelėje įrašytos programinės priemonės (skirtos *Microsoft Windows* aplinkai), leidžiančios lengvai rasti norimos kortelės vaizdą ir jį peržiūrėti.

« « « Tarmių archyvo duomenų bazė » » » »

